

Nr 61

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående de vapenfria värnpliktigas tjänstgöringsförhållanden och behandlingen av samvetsömma värnpliktiga.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 133 i första kammaren av herr *Källqvist* och herr *Peterson, Eric Gustaf*, samt nr 164 av herrar *Keijer* och *Nelander*, dels motionen nr 112 i andra kammaren av herr *Spångberg*.

I motionerna I: 133 och II: 164 har hemställts,

"att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring i direktiven till utredningen om de vapenfria värnpliktigas tjänstgöringsförhållanden att också möjligheter till tjänstgöring inom vidare fält än totalförsvaret kan prövas".

I motionen II: 112 har hemställts,

"att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen anhålla om utredning snarast möjligt av frågan om åstadkommande av lämpligare behandling av personer som på grund av samvetsbetänkligheter vägrar utföra tjänst som vapenfria värnpliktiga eller inom civilförsvaret".

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I: 133 och II: 112.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från överbefälhavaren. Yttrande har därjämte på utskottets begäran avgivits av Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Centralförbundet Folk och försvar har beretts tillfälle yttra sig i ärendet men förklarat, att förbundet inte ansett sig böra avgiva yttrande över motionerna.

Gällande bestämmelser m. m

Enligt 1 § *värnpliktslagen den 30 december 1941* är svensk man värnpliktig från och med det kalenderår under vilket han fyller aderton år till och med det under vilket han fyller fyrtiosju.

Befrielse från värnpliktstjänstgöring kan meddelas av Kungl. Maj:t med stöd av 5 § *värnpliktslagen* dels i vissa i paragrafen närmare angivna fall, av vilka *Bihang till riksdagens protokoll 1964, 9 saml. 2 avd. Nr 61*

intet har avseende å sådana omständigheter, som åberopas av de i motionerna berörda värnpliktiga, dels eljest då synnerliga skäl till befrielse föreligger.

I 27 § meddelas föreskrifter om de värnpliktigas tjänstgöring m. m., varjämte beträffande värnpliktiga som hyser samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring hänvisas till särskild lagstiftning.

För värnpliktig, som är inkallad till tjänstgöring, föreskrives i 32 § skyldighet att verkställa den tjänsteförrättning, som anvisas honom av vederbörande befälhavare.

I 1 § *lagen den 26 mars 1943 om vapenfria värnpliktiga* stadgas att värnpliktig, för vilken bruk av vapen mot annan skulle medföra djup samvetsnöd, må fullgöra värnpliktstjänstgöring såsom vapenfri värnpliktig. Med den i paragrafen använda formuleringen föreligger möjlighet till vapenfri tjänst för sådana värnpliktiga, vilka hyser samvetsbetänkligheter mot *bruk av vapen mot annan*. Lagen är i överensstämmelse härmed icke avsedd att äga tillämpning å dem, som anser sig berättigade att använda vapen för sina egna, sin sekts eller grupps mål men hyser betänkligheter mot att använda vapen till försvar för samhället. I rättstillämpningen har lagen emellertid i betydande utsträckning kommit att tillämpas även på sistnämnda kategori värnpliktiga, bland vilka företrädesvis medlemmar av sekten "Jehovas vittnen" befinner sig.

Den som erhåller tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöring såsom vapenfri värnpliktig skall enligt 2 § i samma lag uttagas till sjukvårdstjänst vid krigsmakten eller tjänstgöring vid civilförsvaret eller, då omständigheterna sådant påkallar, till expeditions-, yrkes- och handräckningstjänst eller civilt arbete vid krigsmakten eller för civilt bruk utom densamma för statens eller kommuns räkning. Vapenfri värnpliktig skall vara befriad från att övas i vapens bruk och från att bära vapen eller ammunition.

Enligt 3 § är vapenfri värnpliktig skyldig att för sin utbildning tjänstgöra en tredjedel längre tid än han skulle ha tjänstgjort, om han icke erhållit tillstånd till vapenfri tjänst. Tjänstgöringen må i omgångar fördelas på hela värnpliktstiden.

Tillstånd till fullgörande av vapenfri tjänst, så ock beslut om den tjänstgöring, till vilken den vapenfrie värnpliktige skall uttagas, meddelas enligt 4 § av Konungen. Möjlighet att erhålla befrielse från vapenfri tjänst föreligger icke.

Vapenfri värnpliktig är underkastad de *straffbestämmelser*, som gäller för övriga krigsmän. Vägran att utföra anvisade uppgifter i civilt arbete, till vilket den vapenfrie uttagits, medför till följd härav ansvar för tjänstefel enligt 26 kap. 18 § *strafflagen*. För sådant brott är straffet disciplinstraff; är felet grovt är straffet fängelse. Regelmässigt bedömes tjänstefel, bestående i kategorisk vägran att utföra anvisat arbete, såsom grovt tjänstefel. Har den vapenfrie värnpliktige uttagits till vapenfri tjänst vid krigsmakten, föranleder vägran att utföra anbefalld uppgift ansvar för lydnadsbrott enligt 26 kap. 1 § straff-

lagen eller, om brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse som grovt, för grovt lydnadsbrott jämlikt 2 § samma kapitel. För lydnadsbrott är straffet disciplinstraff eller fängelse och för grovt lydnadsbrott fängelse eller straffarbete i högst fyra år.

Enligt 11 § *civilförsvarslagen den 22 april 1960* är varje i riket boende svensk medborgare från och med det kalenderår, varunder han fyller sexton år, till och med det kalenderår, varunder han fyller sextiofem år, skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medger (civilförsvarsplikt). Förklarar civilförsvarspliktig att bruk av vapen mot annan skulle för honom medföra djup samvetsnöd och gör han genom intyg av minst två trovärdiga personer sannolikt, att hans samvetsbetänkligheter är allvarligt grundade, må enligt 14 § nämnda lag tjänstgöring inom ordnings- och bevakningstjänsten icke åläggas honom. Ordnings- och bevakningstjänsten är nämligen den enda tjänstegren inom civilförsvaret, i vilken vapentjänst förekommer. Det kan anmärkas att huvuddelen av de vapenfria värnpliktiga som hänvisas till civilförsvaret tilldelas brandtjänsten.

I 9 kap. *civilförsvarslagen* finnes *straffbestämmelser* för sådana fall då någon undandrager sig fullgörandet av sin civilförsvarsplikt. Den som är civilförsvarspliktig och i avsikt att undandraga sig sina skyldigheter underlåter att efter kallelse inställa sig till tjänstgöring i civilförsvaret eller eljest olovligen undanhåller sig därifrån straffas med dagsböter eller fängelse eller, om omständigheterna är synnerligen försvårande och brottet begås under högsta civilförsvarsberedskap, med straffarbete i högst två år. Samma straffbestämmelser gäller även för vägran att under tjänstgöringen i civilförsvaret utföra anbefalld uppgift.

Strävandena att lämna *bistånd åt de ekonomiskt mindre utvecklade länderna* har blivit ett betydelsefullt led i det mellanfolkliga samarbetet. För Sveriges del kan konstateras att intresset för utvecklingsländerna under senare år varit i ständigt stigande och nått allt vidare befolkningslager. Detta har återspeglats i inrättandet 1961 av nämnden för internationellt bistånd som ett planerings- och samordningsorgan för hithörande frågor och i en ökad statlig bidragsgivning. Genom anslagshöjningarna har ökade möjligheter skapats för Sverige att aktivt medverka i strävandena att bistå de fattiga länderna.

I proposition 1962:100 framlade regeringen de principiella riktlinjerna för Sveriges bistånd till underutvecklade länder. Dessa godtogs av riksdagen.

Sveriges strävan att bistå de underutvecklade länderna innefattar åtgärder på olika områden — inom handelspolitiken, genom stöd till enskilda kommersiella insatser, i form av finansiellt och teknisk-humanitärt bistånd. Åtgärderna på sistnämnda område avser främst fältprojekt på yrkesutbildningens, familjeplaneringens och hälsovårdens områden samt utbildning och utsändning av biståndsexperten. Insatserna utformas så att de så långt möjligt får en kumulativ effekt.

Historik

Rörande behandlingen före år 1963 av frågor om vapenfria värnpliktiga hänvisas till *andra lagutskottets utlåtande nr 55 år 1963*. I detta utlåtande i anledning av väckta motioner om viss översyn av lagen om vapenfria värnpliktiga och om behandlingen av samvetsömna värnpliktiga anförde utskottet bl. a.

I motionerna I: 169 och II: 203 ifrågasattes om inte förhållandena efter tillkomsten av 1943 års lag så förändrats, att en översyn av bestämmelserna både vad gäller tjänstgöringens art och tjänstgöringstidens längd är berättigad. Enligt motionärernas mening är tjänstgöringsmöjligheterna för de vapenfria värnpliktiga mindre varierande än för övriga värnpliktiga. Åtgärder borde därför snarast vidtagas för att göra det möjligt för de vapenfria värnpliktiga att göra en samhällsinsats där deras civila utbildning kan nyttiggöras. Motionärerna anser vidare, att bestämmelsen om att de vapenfrias tjänstgöring skall vara avsevärt längre än deras vapenbärande kamraters bör ändras. Den noggranna prövning som alltid föregår beslutet om befrielse från vapentjänst utgör enligt motionärerna tillräcklig garanti mot missbruk. Att ett fysiskt eller psykiskt påfrestande civilt arbete skulle vara mindre värt än militär tjänstgöring kan inte med fog hävdas, anser motionärerna.

Över förevarande motioner har yttranden avgivits av överbefälhavaren, civilförsvarsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Enligt överbefälhavaren ger 1943 års lag i ämnet tillräckliga möjligheter till olika slag av utbildning och tjänstgöring för de vapenfria värnpliktiga, även om dessa möjligheter av olika skäl för närvarande inte utnyttjas i full utsträckning. Överbefälhavaren anser därför en översyn av lagen inte erforderlig men har inget att erinra mot att en utredning göres för att klargöra i vilken utsträckning det går att inom lagens ram vidga tjänstgöringsmöjligheterna för de vapenfria. Han understryker dock, att det övervägande antalet av ifrågavarande värnpliktiga även framtida måste tilldelas civilförsvaret och att även övriga vapenfria med hänsyn till totalförsvarets personalbehov måste erhålla sådan utbildning, att de efter tjänstgöringens slut kan placeras i någon krigsviktig befattning. Civilförsvarsstyrelsen tillstyrker en förutsättningslös utredning i det av motionärerna angivna syftet men framhåller, att utbildningsmöjligheterna för de vapenfria inom civilförsvaret är rikt differentierade. Arbetsmarknadsstyrelsen avstyrker motionerna under framhållande av att de vapenfria värnpliktiga i händelse av krig kommer att fullgöra uppgifter inom totalförsvaret för vilka annars annan personal, även vapenutbildade värnpliktiga, måste avdelas. I fråga om tjänstgöringstidens längd har överbefälhavaren uttalat den bestämda uppfattningen att den inte bör minskas. Överbefälhavaren uppger att värnpliktiga, som sökt eller tänkt söka vapenfri tjänst, ändrat inställning när de upplysts om den längre tjänstgöringsskyldigheten. Överbefälhavaren påpekar vidare att de värnpliktiga som uttages till underofficerare eller specialtjänst har en sammanlagd tjänstgöringstid som överstiger de vapenfrias.

Såsom överbefälhavaren framhållit måste tjänstgöringsuppgifterna för de vapenfria värnpliktiga väljas under hänsynstagande till totalförsvarets behov av personal. Vad som framkommit under behandlingen av förevarande motioner ger emellertid anledning till antagande att — även med denna utgångspunkt — tjänstgöring för de vapenfria skulle kunna anordnas även på andra områden än dem som nu ifrågakommer. Utskottet anser att möjligheterna att utvidga tjänstgöringsområdet för dessa värnpliktiga bör undersökas. Beträffande tjänst-

göringstiden för ifrågavarande värnpliktiga vill utskottet framhålla, att militär tjänstgöring vanligtvis medför större påfrestningar och även större risker än vapenfri tjänst. Redan på grund härav är det motiverat att de vapenfria ålägges längre tjänstgöring än de övriga värnpliktiga. Framför allt är det emellertid antagligt att bestämmelsen om längre tjänstgöringstid har en återhållande verkan. Det kan emellertid förtjäna övervägas om skillnaden i tjänstgöringstid mellan vapenfria och övriga värnpliktiga för närvarande är rätt avvägd. Det kan vidare tänkas att tiden för tjänstgöringen bör anpassas efter tjänstgöringens art så att vapenfria värnpliktiga med mera krävande uppgifter kommer i åtnjutande av kortare tjänstgöringstid än övriga vapenfria. Även dessa frågor anser utskottet bör prövas när möjligheterna till nya tjänstgöringsområden för de vapenfria värnpliktiga undersökes.

I vissa fall förekommer det att värnpliktiga vägrar fullgöra också sådan tjänstgöring, till vilken de uttagits såsom vapenfria värnpliktiga, och detta även om tjänstgöringen förlagts utanför krigsmakten och inte har annan militär anknytning än att den ålagts med stöd av värnpliktslagen. För vägran att fullgöra värnpliktstjänstgöring utdömes regelmässigt fängelsestraff. Motionen II: 448 tar sikte på dessa fall. I motionen begäres utredning för åstadkommande av lämpligare behandling av ifrågavarande värnpliktiga. Motioner med enahanda innebörd prövades såväl vid 1958 års A-riksdag som 1959 års riksdag. Vid det förra tillfället övervägdes särskilt möjligheterna att tillskapa en sådan ordning att anledningen för de värnpliktiga att vägra fullgöra tjänstgöringen föll bort. Bland annat ifrågasattes att ombilda den vapenfria tjänsten till en ren arbetstjänst även så till vida att tjänsteplikten inte skulle grundas på värnpliktslagen och den tjänstepliktige inte intaga ställningen av krigsman. Riksdagen fann emellertid, med hänsyn till att arbetstjänsten inte skulle vara annat än en ersättning för militärtjänst, att det kunde befaras att ifrågavarande värnpliktiga skulle komma att vägra att underkasta sig även en sådan arbetstjänst. Riksdagen ansåg därför att arbete och kostnader inte borde nedläggas på en närmare utredning om en sådan ombildning. Vid 1959 års riksdag framhölls att nära nog alla, som vägrar att utföra vapenfri tjänst, tillhör sekten "Jehovas vittnen" och att det, såvitt avser dessa, torde vara ställt utom varje tvivel att de inte kommer att frivilligt fullgöra en av samhället ålagd tjänstgöringsskyldighet i någon form. Att helt befria värnpliktsvägrarna från tjänstgöringsskyldighet anser utskottet icke vara möjligt. Utskottet avstyrker därför motionen II: 448.

I enlighet med utskottets hemställan anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om utredning av möjligheterna att utvidga området för de vapenfria värnpliktigas tjänstgöring, därvid samtidigt frågan om tjänstgöringstidens längd för dessa värnpliktiga borde övervägas.

Efter vad riksdagen sålunda hemställt beslöt Kungl. Maj:t den 6 december 1963 att låta utreda frågan om tjänstgöringsförhållandena för vapenfria värnpliktiga m. m. I utredningsdirektiven uttalar chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, bl. a.

Jag vill förorda, att förevarande spörsmål upptages till utredning. En dylik utredning bör i första hand undersöka möjligheterna att vidga området för de vapenfria värnpliktigas tjänstgöring och framlägga förslag hur utbildningen

för dessa värnpliktiga bör anordnas. Utgångspunkten för utredningen skall därvid vara, att målet för utbildningen är att de vapenfria värnpliktiga skall kunna fylla en uppgift inom totalförsvaret. Vid sina överväganden rörande den förlängda tjänstgöring i förhållande till övriga värnpliktiga, som vapenfria värnpliktiga skall fullgöra, bör utredningen samråda med 1960 års värnpliktsutredning och beakta de förslag som denna utredning kan komma att framlägga om tjänstgöringens längd för skilda värnpliktskategorier och om sättet för tjänstgöringsskyldighetens uttagande. Utredningen bör vidare pröva frågan om bestridande av kostnaderna för de vapenfria värnpliktiga som tages i anspråk av myndighet utanför krigsmakten. Slutligen bör utredningen ha att utarbeta förslag till de ändringar i lagen om vapenfria värnpliktiga, vartill utredningens förslag kan komma att föranleda.

I sitt *utlåtande nr 19 år 1963* i anledning av väckt motion om användande av värnpliktiga för uppbyggnadsarbete eller humanitärt hjälparbete i utvecklingsländerna anförde *andra lagutskottet* bl. a.

I förevarande motion föreslås sådan ändring av värnpliktslagen och lagen om vapenfria värnpliktiga, att värnpliktig såsom alternativ till militär tjänstgöring respektive vapenfri tjänst skall kunna välja tjänstgöring i uppbyggnadsarbete eller humanitärt hjälparbete i utvecklingsländerna.

Hjälpen till utvecklingsländerna på det teknisk-humanitära området har företrädesvis avsett ekonomiskt bistånd till fältprojekt inom yrkesutbildningen, familjeplaneringen och hälsovården samt utbildning och utsändning av experter. Tillräckliga erfarenheter torde ännu inte ha vunnits huruvida behov föreligger av personal utanför experternas krets. I den mån sådant behov kommer att visa sig kan det förmodas att det kommer att avse yrkesfolk i arbetsledande ställning. Att inom ramen för gällande värnpliktsordning genomföra en allmän rekrytering av personal för arbete i utvecklingsländerna måste därför bedömas såsom orealistiskt. En ändring av gällande regler om värnpliktstjänstgöring på sätt motionären åsyftat, skulle även stå i strid mot de riktlinjer riksdagen antagit för det svenska militära försvaret. Utskottet avvisar således tanken att tjänst i utvecklingsländerna skulle uppställas såsom ett direkt alternativ till värnpliktstjänstgöring.

Med bifall till utskottets hemställan beslöt *riksdagen*, att motionen icke skulle föranleda någon åtgärd.

Motionerna

I *motionerna I: 133* och *II: 164* göres gällande, att de direktiv som lämnats utredningen för översyn av tjänstgöringsförhållandena för vapenfria värnpliktiga icke överensstämmer med de önskemål om en förutsättningslös utredning som framkom i andra lagutskottets ovannämnda utlåtande nr 55. Utredningen bör, enligt motionärernas uppfattning, även undersöka möjligheterna att låta ifrågakvarande värnpliktiga fullgöra civil ersättningstjänst utanför krigsmakten eller i vissa fall specialtjänst i u-länderna.

I motionen *II: 112* framföres liknande synpunkter och även sådana skäl som framkom i den ovan omnämnda motionen *II: 448* vid 1963 års riksdag.

Remissyttrandena

I *överbefälhavarens* yttrande över motionerna I:133 och II:164 uttalas, att ingenting framkommit som ger skäl till ändring i de synpunkter överbefälhavaren framförde i ämnet till fjolårets riksdag. Överbefälhavaren förklarar vidare att insats i u-länderna av humanitär och annan karaktär icke bör ske genom ett tvångsvist åläggande. I sitt yttrande över motionen II:112 uttalar överbefälhavaren bl. a.

Befrielse för totalvägrarna från varje form av tjänstgöringsskyldighet motsätter sig överbefälhavaren bestämt. Skulle det emellertid nu, trots lagutskottets ställningstagande 1963, bedömas lämpligt att ta upp frågan om behandlingen av totalvägrare, har överbefälhavaren intet att erinra mot, att utredning sker om vilka reaktionsformer som i detta sammanhang bör användas. Som reaktionsformer för brott mot värnpliktslagen eller lagen om vapenfria värnpliktiga bör dock — i likhet med vad som gäller andra brott mot gällande lagstiftning — väljas någon av reaktionsformerna inom den nyligen översedda allmänna strafflagstiftningens ram.

Svenska freds- och skiljedomsföreningen anför i sitt yttrande över motionerna I:133 och II:164 följande.

Det måste vara ett samhällsintresse i varje civiliserad stat att så få människor som möjligt ställer sig utanför lagen av etiska, religiösa eller liknande skäl. Uttalanden om att de vapenfria värnpliktiga skall kunna fylla en uppgift inom totalförsvaret har allvarligt oroat många värnpliktiga som av samvetsskäl vägrar bära vapen men som eljest i princip är villiga att göra vapenfri tjänst. Därjämte har på senare tid allt flera valt fängelse i stället för att låta inordna sig i en försvarsorganisation som de likaledes av moraliska skäl känt sig tvingade att ta avstånd ifrån.

De flesta vapenfria värnpliktiga anser det ej tillfredsställande att de sorterar under försvarsdepartementet. Redan om de underordnades ett annat departement (såsom socialdepartementet eller inrikesdepartementet, i likhet med vad fallet är i Norge, Danmark, Västtyskland och andra länder) skulle mycket vara vunnet.

Fredsorganisationernas utredning i värnpliktsfrågan, i vilken representanter för tio fredsorganisationer ingår, har gjort en omfattande opinionsundersökning bland de vapenfria värnpliktiga som vid årsskiftet 1963—64 var inkallade på olika förläggningar i landet. Av 271 tillfrågade avlämnades svar av 238, alltså 87 procent. Därvid framkom bl. a. att endast 11,3 procent svarade ja, medan 62 procent svarade nej på frågan om det är tillfredsställande att de vapenfria värnpliktiga sorterar under försvarsdepartementet. Blott 24 procent anser att de nuvarande alternativa tjänstgöringsmöjligheterna är tillräckliga, medan 56 procent anser att de är otillräckliga. På frågan Har du andra förslag? kom 36,5 procent med förslag i någon form, och 70 procent av dessa förslag talade om u-landstjänst. Andra förslag var: statliga verk, ordinarie yrken, civil sjukvård, socialvård, kulturvårdande uppgifter, statlig industri med civil produktion, Svenska livräddningssällskapets båtar. En svarade, Ej u-land. Allt detta talar för att frågan bör utredas inom en vidare ram än de nuvarande direktiven medger.

Syftet med tanken att utvidga området för de vapenfria värnpliktigas tjänstgöring måste vara att inom det demokratiska rättssamhällets ram ge större valmöjligheter för dem som vägrar fullgöra vapentjänst. Det kan då inte vara rimligt att binda utredningen vid direktiv som sätter den ur stånd att lösa den uppgift som den har sig förelagd.

Med hänvisning till det ovan anförda vill Svenska freds- och skiljedomsföreningen hemställa att utredningen i denna fråga blir förutsättningslös och att motionerna I: 133 och II: 164 bifalles.

Beträffande motionen II: 112 anför föreningen bl. a., att frågan om de "s. k. totalvägrarna" hänger intimt samman med frågan om en utvidgning av området för de vapenfria värnpliktigas tjänstgöring. Föreningen påpekar att bland totalvägrarna finns även andra än dem som tillhör Jehovas vittnen. Vad den sistnämnda gruppen beträffar måste man enligt föreningens uppfattning söka en annan lösning än alternativtjänst. Föreningen tillstyrker att den tillsatta utredningen om de vapenfria värnpliktigas tjänstgöringsförhållanden får möjlighet att överväga alla alternativ, som kan bidra till en lösning av problemen, däri inbegripet totalvägrarnas ställning och en lämpligare behandling av dem.

Utskottet

Enligt 1943 års lag om vapenfria värnpliktiga kan den, för vilken bruk av vapen mot annan skulle medföra djup samvetsnöd, erhålla tillstånd att fullgöra sin värnpliktstjänstgöring såsom vapenfri värnpliktig. Sådan värnpliktig kan uttagas till sjukvårdstjänst vid krigsmakten eller tjänstgöring vid civilförsvaret. Tjänstgöringen kan även anordnas såsom civilt arbete utom krigsmakten för statens eller kommuns räkning. I detta avseende ifrågakommer främst tjänstgöring vid statens vattenfallsverk och statens järnvägar. Vapenfri värnpliktig är skyldig att tjänstgöra en tredjedel längre tid än andra värnpliktiga. Även i fråga om civilförvarstjänst beaktas den enskildes samvetsbetänkligheter mot bruk av vapen mot annan. Vapenfri värnpliktig är underkastad de straffbestämmelser, som gäller för övriga krigsmän. Vägran att utföra anvisat arbete straffas i allmänhet med fängelse.

I motionerna I: 133 och II: 164 önskas en prövning av möjligheterna att låta de vapenfria värnpliktiga tjänstgöra inom ett vidare fält än totalförsvaret. Motionen II: 112 tar upp frågan om behandlingen av de värnpliktiga som vägrar fullgöra även vapenfri tjänst.

Utskottet anser sig inte kunna ta ställning till lämpligheten av de olika förslag som framföres i motionerna. 1964 års utredning om vapenfria värnpliktiga har emellertid till uppgift bl. a. att undersöka möjligheterna att vidga området för de vapenfria värnpliktigas tjänstgöring. Detta arbete kan måhända bidra till en lösning av de problem motionärerna aktualiserat. Utskottet förordar därför att motionerna överlämnas till utredningen.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, nämligen

1) motionerna I: 133 och II: 164 samt

2) motionen II: 112

i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att motionerna överlämnas till 1964 års utredning om vapenfria värnpliktiga; samt

B. att motionerna, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 november 1964

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Axel Svensson, fru Carlqvist, herrar Lars Larsson, Eric Carlsson, Hübinette och Kilsmo;

från andra kammaren: herrar Rimmerfors, Bengtsson i Varberg, Johansson i Södertälje, Fredriksson, fru Svensson, herrar Gustavsson i Alvesta, Carlsson i Huskvarna och Ringaby.